

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogéla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

Įdomus faktas yra tas, kad pirmųjų metų programoje paminėtas Rusijos “skeptikų” istorinės krypties atstovas K. Polevojus, kurį Rusijos valdžia vadino liberalu, Rusijos priešu ir revoliucionieriumi. Jis tiesiogiai polemizavo su N. Karamzinu. Jau kitų metų programose K. Polevojų pakeitė N. Ustrialovas, kuris, pasak Aleksandro Gerceno, parašė vadovėlius “pagal ministro Uvarovo trafaretus ir Nikolajaus Pavlovičiaus motyvus”⁷².

Rusų literatūra ir kalba. Rusijos imperijos valdžia daug tikėjosi iš šių disciplinų dėstymo. Rusų kalbos ir literatūros mokymas buvo laikomas pagrindine priemone, galinčia pakeisti būsimųjų kunigų nusistatymą ir požiūrį į valdžią. Rusų kalbos mokėjimas ir vartojimas turėjo pagreitinti krašto asimiliavimą. Rusų kalba turėjo iš esmės pakeisti tuometinę savimonę, nes pačią kalbą rusų administracija laikė svarbiausiu savimonę formuojančiu veiksmu. Taigi mokslas privalėjo tarnauti politikai. To reikalavo imperijos valdžia, to siekė ir šių disciplinų dėstytojai I. Lobjka ir vėliau jį pakeitęs M. Michailovskis. Dėstytojai nė neslėpdavo savo nuostatų. I. Lobjka ne kartą rašė rektoriui raštus ir pasiūlymus dėl rusų kalbos reikalingumo ir gerų dėstytojų parinkimo. Iš pradžių klierikai mokydavosi skaityti ir versti, rašyti laiškus ir dalykinius raštus, vėliau nagrinėdavo poeziją, skaitydavo žymiausių Rusijos rašytojų veikalus ir juos recenzuodavo. Be to, mokydavosi atmintinai deklamuoti eilėraščius.

Klierikai išklausedavo ir bendrosios literatūros teorijos kursą arba retoriką ir poeziją pagal Hugh'o Blairo⁷³, Friedricho Bouterweko⁷⁴, Johanno Eschenburgo⁷⁵ ir Andrejaus Glagolevo⁷⁶ veikalus.

Įdomu tai, kad iki 1840 m. rusų kalba ir literatūra buvo dėstoma tik po dvi valandas per savaitę, t. y. šiai kalbai buvo skirta tiek pat valandų, kiek ir kitoms kalboms, išskyrus hebrajų. Vėliau Rusijos

⁷² А. Герцен, *Собрание сочинений в 30 томах*, т. 10, Москва, 1956, с. 377.

⁷³ H. Blair, *Lectures on rhetoric and Belles lettres*, t. 1 – 2, London, 1783.

⁷⁴ F. Bouterwek, *Geschichte der neueren Poesie und Beredsamkeit*, Bd. 1 – 12, Göttingen, 1801 – 1819.

⁷⁵ J. Eschenburg, *Entwurf einer Theorie und Literatur der schönen Redekunste*, Berlin, 1783, 1836.

⁷⁶ А. Глаголев, *Умозрительныя и опытыя основания словесности*, ч. 1 – 4, С.-Пб, 1834.

valdžia susigriebė ir padvigubino valandų skaičių. 1841-1842 mokslo metais ši disciplina pradėta dėstyti pirmajam ir antrajam kursui po keturias valandas per savaitę.

Lotynų literatūra ir graikų kalba. Katedros profesoriai gerai mokėjo šias kalbas, nusimanė apie literatūrą ir sugebėdavo išmokyti būsimuosius kunigus skaityti senuosius šaltinius originalo kalba. Baigę Akademią, nemaža jos auklėtinių bandydavo patys versti iš lotynų ir graikų kalbų.

S. Grinevičius graikų literatūros istoriją skaitė pagal buvusio savo mokytojo G. E. Grodeko vadovėlį⁷⁷. Tai buvo pirmoji graikų literatūros istorija, parašyta buvusioje LDK ir Lenkijos Karalystėje. Po dešimties metų G. E. Grodekas išleido jau dvitomį pataisytą ir papildytą šios istorijos variantą⁷⁸. Be to, S. Grinevičius naudojosi ir kitų autorių kūriniams: Johanno Samuelio Kaulfusso filologine enciklopedija ir Friedricho Wolfo bei Philippo Karlo Buttmano darbais⁷⁹. Remdamasis šių autorių darbais mokė ir Z. Bartaševičius, 1840 m. pakeitęs S. Grinevičių. Abu profesoriai mokė skaityti ir nagrinėti Julijaus Cezario užrašus „De bello civili“, o iš lyriinių kūrinių – Horacijaus knygas. Be to, klierikai privalėjo rašyti rašinius lotynų kalba. Eilėdarą ir sintaksę Z. Bartaševičius dėstė pagal savo paties parašytą vadovėlį⁸⁰. Tiesa, nors šio vadovėlio išėjo keli leidimai, jis buvo skirtas gimnazijų mokiniams.

Graikų kalbą ir literatūrą dėstydavo atskirai. Iš kokios gramatikos mokė šios kalbos, S. Grinevičius nenurodė, tačiau dar dirbdamas Vilniaus universitete jis padėjo profesoriui G. E. Grodekui išleisti jo išverstą į lenkų kalbą graikų kalbos gramatiką⁸¹. Be šios gramatikos, Z. Bartaševičius naudojosi ir prancūzų kalba parašyta gramatika⁸².

S. Grinevičius mokydamas kalbos liepdavo klierikams versti Lucijaus dialogus, Strabono, Diodoro Siciliečio senovės Graikijos

⁷⁷ G. E. Grodeck, *Historiae Graecorum litterariae elementa*, Wilno, 1811.

⁷⁸ Idem, *Initia historiae Graecorum litterariae*, vol. 1 – 2, Wilno, 1821 – 1823.

⁷⁹ F. Wolf, P. Buttmann, *Darstellung der Altertumswissenschaft in Museum der Altertumswissenschaft*, Berlin, 1807.

⁸⁰ Z. Bartoszewicz, *Gramatika języka łacińskiego*, cz. 1 – 2, Wilno, 1834.

⁸¹ [P. Buttmann], *Gramatika grecka Buttmanna...*, Wilno, 1823.

⁸² J. L. Burnouf, *Méthode pour étudier la langue grecque. Adoptée par l'Univ. de France*, Paris, 1840.